

<http://dx.doi.org/10.15762/ZH.2016.45>

KONFERENCJA NAUKOWA
„ROLA TOWARZYSTWA NAUKOWEGO W TORUNIU
W KSZTAŁTOWANIU DZIEDZICTWA HISTORYCZNEGO
I KULTURALNEGO REGIONU KUJAWSKO-POMORSKIEGO
W XIX I XX WIEKU”, TORUŃ, 16 XII 2015 ROKU

Założone w 1875 r. Towarzystwo Naukowe w Toruniu świętowało okrągłą, 140 rocznicę powstania konferencją zatytułowaną „Rola Towarzystwa Naukowego w Toruniu w kształtowaniu dziedzictwa historycznego i kulturalnego regionu kujawsko-pomorskiego w XIX i XX wieku”, która odbyła się 16 XII 2015 r. w Sali Kolumnowej w siedzibie Towarzystwa przy ulicy Wysokiej 16 dzięki zaangażowaniu Magdaleny Niedzielskiej. Patronat nad konferencją objął Prezydent Torunia, Marszałek Województwa oraz Miasto Toruń.

Zebranych gości powitał Andrzej Radziwiński, który podziękował organizatorce konferencji za trud jej przygotowania. Profesor zwrócił uwagę na to, że Towarzystwo Naukowe w Toruniu, jako instytucja długiego trwania, od lat odgrywa istotną rolę w społeczności naukowców i amatorów nauki, nawet w momentach kryzysowych, podtrzymując wydawanie periodyków naukowych i stanowiąc forum wymiany wyników badań.

Przewodnicząca pierwszego panelu, Magdalena Niedzielska, poinformowała zebranych, że z uwagi na nieobecność Witolda Molika w pierwszej części obrad goście wysłuchają dwóch z trzech zaplanowanych wystąpień. Jako pierwszy swoje tezy zaprezentował Piotr Hübner z Zakładu Socjologii Nauki Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu (UMK) w referacie „Rola towarzystw naukowych w polskiej nauce akademickiej”. Autor odczytu przybliżył genezę towarzystw, których idea wywodzi się z instytucji *corporatio* w prawie rzymskim, ich rolę i funkcje na przestrzeni lat, oraz przemiany, jakim je poddano w XX w. Referent zobrazował również różnicę między towarzystwem a stowarzyszeniem oraz dokonał podziału na towarzystwa o charakterze ogólnym i specjalistycznym. Zainteresowanie słuchaczy wzbudził jego pogląd na rolę gildii w procesie wykształcania się współczesnych organizacji, a także kwestia apolityczności towarzystw. Drugi z referentów, Szczepan Wierchoślawski, nakreślił proces wyłaniania się elitarniej grupy na Pomorzu Nadwiślańskim w XIX w., której staraniem rozpoczęto organizowanie polskich i niemieckich kół i towarzystw naukowych, mających charakter patriotyczny i narodowy. Zwrócił uwagę, również podczas późniejszej dyskusji, na to, że to

działanie w warunkach konkurencji znacząco przyczyniało się do powstawania i rozwoju towarzystw.

W drugim panelu, któremu przewodniczył Andrzej Radziwiński, wysłuchano trzech kolejnych wystąpień. Edmund Kizik z Uniwersytetu Gdańskiego zaprezentował niezwykle barwną historię dwóch skonfliktowanych działaczy stawiających sobie za cel ochronę i popularyzację kultury kaszubskiej – Teodora Gulgowskiego oraz Aleksandra Majkowskiego. Dzisiejszy charakter kultury określanej jako ludowa kultura kaszubska bezpośrednio wywodzi się z elementów, jakie zaproponował jako „kaszubskie” Aleksander Majkowski w 1911 r. podczas pierwszej kaszubskiej wystawy ludoznawczej w Kościerzynie. Referat Aliny Hinc z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu naświetlił działalność Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk w latach 1871–1914. Prelegentka podkreśliła propolskie tendencje Towarzystwa oraz trudności stawiane organizacji przez władze niemieckie. Zwróciła także uwagę na to, że w omawianym okresie organizowane uroczystości były powiązane głównie z upamiętnieniem słynnych pisarzy i poetów przy rezygnacji z prób organizowania rocznic ściśle powiązanych z historią Polski. W dyskusji S. Wierchosławski zauważył, że ostrożność w podejmowaniu tematów *stricte* polskich wynikała z nadziei na uzyskanie udziału we władzy w niemieckim parlamencie w latach dwudziestych XIX w. Kolejna referentka, Magdalena Niedzielska w referacie „Niemieckie towarzystwa naukowe w Prusach Zachodnich XIX wieku” podkreśliła rolę sąsiedztwa polsko-niemieckiego w stymulowaniu rozwoju aktywności umysłowej mieszkańców Prus, acz, jak stwierdzili badacze w trakcie dyskusji, nie można pominąć także form współpracy polskich i niemieckich towarzystw, które nie stroniły od wzajemnego publikowania swoich materiałów. W wystąpieniu M. Niedzielska naświetliła również charakter pierwszych towarzystw i stowarzyszeń, a także przybliżyła poszczególne organizacje powstające w ciągu XVIII i XIX w. i wydawane przez nie periodyki. W odpowiedzi na pytania z sali o pochodzenie elit założycielskich towarzystw M. Niedzielska wskazała na mieszczańskie pochodzenie założycieli towarzystw toruńskich i elbląskich w odróżnieniu od ziemiańskich korzeni założycieli wielu polskich towarzystw.

W trakcie przerwy w obradach konferencji uczestnicy i goście udali się na wystawę zatytułowaną „Nauka – Sztuka – Edukacja. 140 lat działalności Towarzystwa Naukowego w Toruniu” w Muzeum Okręgowym w Toruniu. Wystawa, czynna od 17 X 2015 r., przygotowana została przez Aleksandrę Mierzejewską. W salach muzealnych uczestnicy konferencji mieli sposobność obejrzenia różnorodnych eksponatów będących w posiadaniu Towarzystwa oraz pamiątek przekazanych przez najbardziej aktywnych działaczy.

W popołudniowym, ostatnim panelu konferencji, poprowadzonym przez Jerzego Dygdałę, goście wysłuchali trzech kolejnych wystąpień. Tomasz Krzeмиński z Polskiej Akademii Nauk scharakteryzował dziewiętnastowieczny Toruń z perspektywy życia codziennego jego mieszkańców jako miasto pełne kontrastów – nieestetyczne i stosunkowo peryferyjne, a jednocześnie dynamicznie zmieniające się głównie za przyczyną aktywności zamieszkałych w nim inżynierów, ekonomistów i działaczy politycznych. Kolejne z wystąpień autorstwa Agnieszki Zielińskiej z Instytutu Historii i Archiwistyki UMK nosiło tytuł „Struktura społeczno-zawodowa mieszkańców Torunia w XIX wieku w kontekście działalności TNT”. Na podstawie zebranych danych statystycznych dotyczących mieszczan toruńskich na przestrzeni kilkudziesięciu lat badaczka scharakteryzowała skład osobowy Towarzystwa Naukowego w Toruniu, podkreślając, że instytucja zawsze utrzymywała charakter elitarny. Ostatni z referentów, Michał Targowski, również z UMK, przybliżył słuchaczom postać inicjatora toruńskiego Towarzystwa, Zygmunta Działowskiego, dziedzica majątku ziemskiego, podróżnika, kolekcjonera i działacza społecznego.

Obrady uwieńczyła owocna dyskusja. Podziękowano referentom za ich wystąpienia i zaangażowanie oraz organizatorce konferencji, Magdalenie Niedzielskiej.

Anna Marynowska (Toruń)

